

Jan Wałach (1884-1979)

Skrzypek i gajdosz

olej na płótnie

Jednym z najbardziej charakterystycznych instrumentów w muzyce ludowej Beskidu Śląskiego są gajdy. Gajdy są instrumentem dętym drewnianym z grupy aerofonów stroikowych. Pojawienie się gajd się na terenie Beskidu Śląskiego związane jest z wędrówką pasterzy wołoskich podczas ich migracji przez Karpaty.

Pochodzenie nazwy gajdy jest słowem gwarowy, które powstała "na Istebnym". W gwarze istebniańskiej utrzymuje się do dnia dzisiejszego czasownik "gajdować", określający ruch wiatru. Ponieważ ruch wiatru jak i ruch powietrza przy grze na instrumencie wyrażał się pojęciem "gajdować", stąd instrument otrzymał nazwę gajdy. Natomiast grający na tym instrumencie to gajdosz, w liczbie mnogiej – gajdosze. Gajdosz zazwyczaj występowała ze swoim towarzyszem skrzypkiem, a w gwarze zwanym hóśliwą. Instrument ma złożoną budowę i wymaga od budowniczego znajomości różnych technik i metod pracy z drewnem, metalem, skórą. Poszczególne elementy to: *gajdzica, róg przedni, kłódka, koziczka, hók, róg zadni, dymlok, miech i stroiki*.

Poszczególne elementy wykonuje się z różnego rodzaju gatunków drewna: - z drewna cisowego, drewna sliwkowego, drewna jabłoni, drewna z wiśni.

Sercem dźwięku gajd jest piszczyk - stroik - Piszczyk - rodzaj stroika klarnetowego, to on odpowiada z brzmienie gajd. Gajdy posiadają dwa stroiki: mniejszy – w piszczale gajdzicy. większy – stroik basowy w hoku. Tradycyjnie wykonywane są z drewna czarnego bzu, dzikiej róży i trzciny.

CZY WIESZ, ŻE...

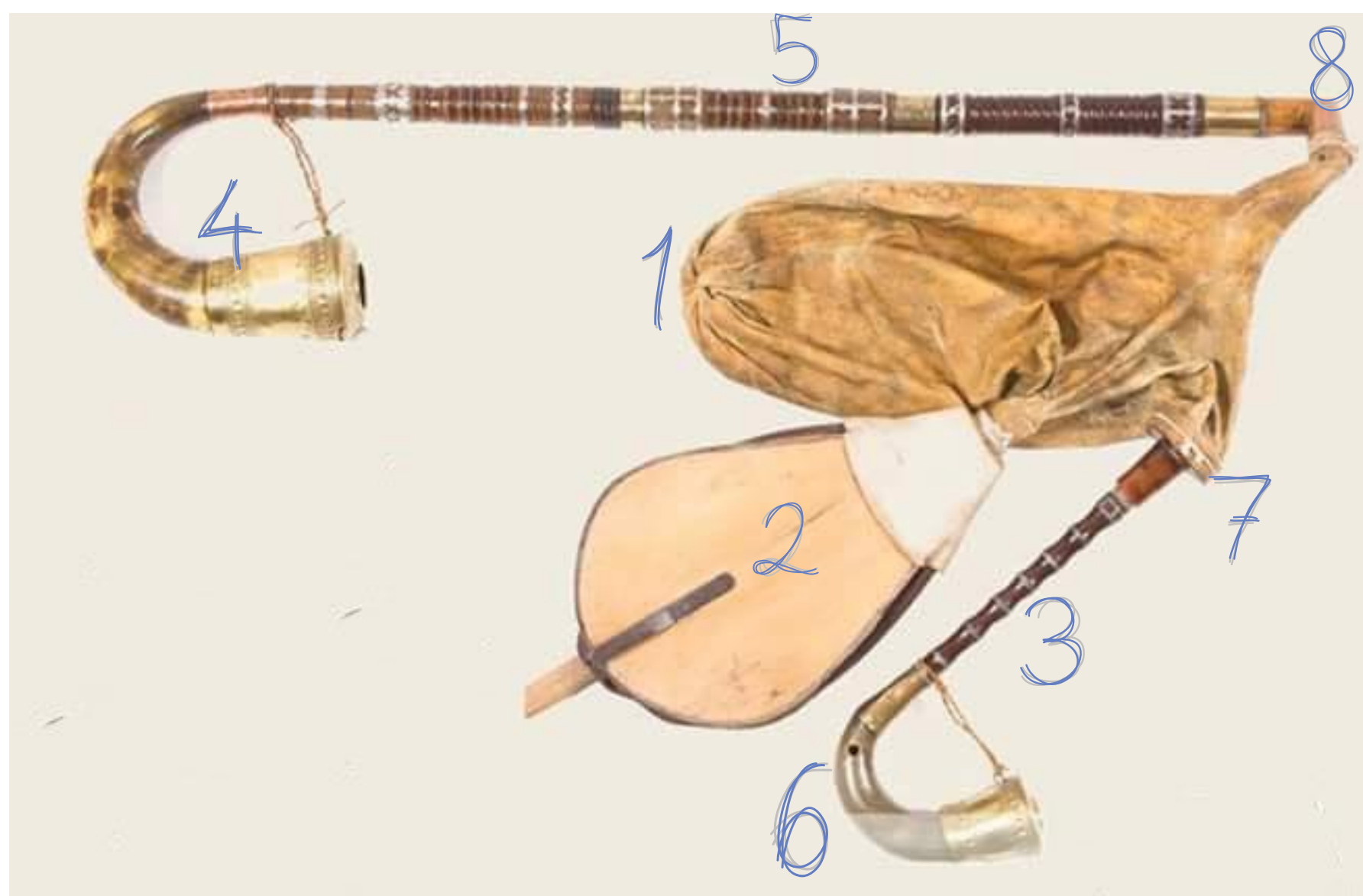
Gajdy różnią się od dud tym, że: - gajdy nadyma się specjalnym miechem, dzięki czemu gajdosz może jednocześnie śpiewać, a dudy nadymane są ustami.

W pracowni Jana Wałacha zachował się jeden z pierwszych instrumentów Jana Kawuloka - znanego budowniczego gajd z Istebnej, a sam Jan Wałach na nich grywał.

ZADANIA

Czy mając zdjęcie instrumentu potrafisz nazwać jego poszczególne elementy?

1
2
3
4
5
6
7
8

Wybór dzieła i tekst: Ewa Cudzich
Koncepcja i opracowanie graficzne: Ewa Cudzich

"Wielka sztuka mieszka w małych miejscach - Jan Wałach cyfrowo - edukacyjny cykl filmowy"
"Zrealizowano w ramach programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego - Kultura w sieci"